

JOGI FÓRUM PUBLIKÁCIÓ

A magánvádas büntetőeljárás egy bírósági titkár szemével

Az utóbbi években erősödött az a jogalkotói szándék, hogy a bírósági titkárok hatáskörének bővítésével a bírák terheit csökkentsék, a bírói munka pedig kizárólag érdemi tevékenységre koncentrálódjon. Az első ilyen nagy érdemi hatáskörbővítés az volt, hogy a szabálysértésekről szóló 1999. évi LXIX. törvény (Sztv.) rögzítette azt, hogy az Sztv. alkalmazásában a helyi bíróság jogkörében bírósági titkár is eljárhat¹. A szabálysértési törvény fenti rendelkezésének az volt a célja, hogy a bírósági titkárok is a pulpitusra üljenek, és a bírói munkára történő felkészülés keretében tárgyalják le az egyszerűbb megítélésű ügyeket. A bírósági titkárt ugyanis a kezdő bírótól már csak az a közjogi aktus különbözteti meg, hogy üres bírói hely hiányában még nem nyerhet kinevezést.

Az Sztv. módosítását megelőzően a bírósági titkárok tevékenysége főként tárgyaláson kívüli ügyek intézésére koncentrálódott. Tárgyalóterembe bírósági titkár az ügyek csekély hányadában juthatott, mégpedig a végrehajtási ügyekben történő meghallgatás (jogutódlás, halasztás iránti kérelem, végrehajtási kifogás elbírálásakor stb.), polgári ügyekben a megkeresett bíróságként történő bizonyítási eljárás lefolytatása (tanú meghallgatás, szakértő kirendelése stb.)², valamint a büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. törvény (Be.) szerinti magánvádas büntető ügyekben történő személyes meghallgatás alkalmával³.

A Be. a bírósági titkárok hatáskörét szétszórta tartalmazza, a magánvádas büntetőeljárás keretében végezhető eljárási cselekményeit az alábbiak szerint szabályozza:

A Be.503.§ (2) bekezdése szerint a bíróságnak az 501-502. §-ban meghatározott teendőit - a (3) bekezdésben foglalt kivételekkel - ülnök vagy bírósági titkár is elláthatja, és jogosult az 504. § (1) bekezdése szerinti határozat meghozatalára is.

A fentiek alapján a bírósági titkár jogosult az iratokat megküldeni az ügyésznek, ha

- a feljelentés és az iratok alapján olyan bűncselekmény látszik megállapíthatónak, amely miatt a vádat az ügyész képviseli,
- szükségesnek tartja, hogy az ügyész a vád képviselőjének átvételét megfontolja,
- az ügyész a vád képviselőjét a személyes meghallgatásra idézés kibocsátása előtt átvette⁴.

Ha ez a feljelentés és az iratok tartalma alapján lehetséges, határoz az áttételről, az eljárás felfüggesztéséről és az eljárás megszüntetéséről⁵.

¹ Sztv.36.§ (5) bekezdés

² A polgári perrendtartásról szóló 1952. évi III. törvény 12/A. § (1) bekezdés

³ Be.502-503.§

⁴ Be.501.§ (1) bekezdés

⁵ Be.501.§ (2) bekezdés

Az eljárást megszünteti, ha a feljelentő

- a személyes meghallgatáson nem jelent meg, és magát előzetesen, alapos okkal, haladéktalanul nem mentette ki, vagy azért nem volt idézhető, mert a lakcímének megváltozását nem jelentette be,
- a feljelentést visszavonta⁶.

A Be.503.§ (3) bekezdése szerint az ülnök vagy bírósági titkár az eljárást a) a 266. § (9) bekezdésében meghatározott okokon kívül más okból nem függesztheti fel; b) a 267. § (1) bekezdésének a), g) és h) pontja alapján, valamint c) pontja szerinti, a törvényben meghatározott egyéb büntethetőséget megszüntető ok miatt nem szüntetheti meg.

A Be. ezen rendelkezése alapján bírósági titkár az eljárást felfüggeszti, ha

- a feljelentett ismeretlen helyen vagy külföldön tartózkodik, és az eljárás a távollétében nem folytatható,
- a feljelentett tartós, súlyos betegsége vagy a bűncselekmény elkövetése után bekövetkezett elmebetegsége miatt az eljárásban nem vehet részt,
- az eljárás lefolytatásához előzetes kérdésben hozott döntést kell beszerezni,
- jogsegély iránti megkeresés külföldi hatóság általi teljesítése szükséges és további, Magyarországon elvégzendő nyomozási cselekmény már nincs,
- nem magyar állampolgár által külföldön elkövetett bűncselekmény miatt a büntetőeljárás megindításához szükséges döntést kell beszerezni,
- nemzetközi büntetőbíróság a joghatóságába tartozó ügyben a magyar hatóságot a büntetőeljárás átadása végett megkeresi⁷,
- ha az eljárás megindításához szükséges feljelentés [a Büntető Törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvény (Btk.) 236. § (1) bek., 240. § (hamis vád)] hiányzik. Az eljárás felfüggesztése legfeljebb az alapügy jogerős befejezéséig tart⁸.

Bírósági titkár az eljárást megszüntetheti,

- ha a feljelentett gyermekkorú,
- a feljelentett halála, elévülés, kegyelem miatt,
- ha a magánvád tárgyává tett cselekményt már jogerősen elbírálták,
- ha a magánindítvány, a kívánat, illetőleg feljelentés hiányzik, és az nem pótolható⁹.

⁶ Be.504.§ (1) bekezdés

⁷ Be.188.§ a), b), d)-g) pont

⁸ Be.266.§ (2) bekezdés

⁹ Be.267.§ (1) bekezdés b), c), d), e) pont

Fenti konkrétumok rögzítését követően azonban gyakorlati munkám során számos olyan problémával találkoztam, amelyet a Be. a magánvádas eljárás keretein belül nem szabályoz. Felmerül a kérdés, hogy bírósági titkár magánvádas eljárás keretében nyomozást elrendelhet-e, a nyomozást követően az eljárást megszüntető határozatok meghozatalára jogosult-e, tarthat-e a személyes meghallgatásra történő idézés kibocsátása előtt előkészítő ülést.

E tanulmányban egyfelől megpróbálom összegezni a magánvádas eljárás - Be.-ben, Btk.-ban szétszórta rögzített - általános szabályait, másfelől - a személyes meghallgatással bezárólag - olyan gyakorlati kérdéseket bemutatni, amelyek saját jogeseteim kapcsán merültek fel, és konkrét szabályozás hiányában elég sok fejtörést okoztak számomra.

1.) A magánvádas büntetőeljárásról általánosságban:

A magánvádas büntetőeljárás lényege az, hogy könnyű testi sértés, magántitok megsértése, levéltitok megsértése, rágalmozás, becsületsértés és kegyeletsértés (magánvádas bűncselekmények) esetén a vádat mint magánvádoló a sértett képviseli, feltéve, hogy az elkövető magánindítványra büntethető¹⁰.

Fenti bűncselekmények közös jellemzője az, hogy olyan kisebb tárgyi súlyú cselekmények, amelyek esetén az állam büntetőjogi igényét nem kívánja érvényesíteni. A jogalkotó a sértett belátására bízta, hogy kíván-e eljárást indítani, vagy úgy dönt, hogy a cselekmény számára nem okozott olyan jelentős sérelmet, amiért feljelentést tenne.

A magánvádas bűncselekmény magánindítványra is üldözendő egyben, azonban a magánindítványra üldözendő bűncselekmények között vannak olyanok, amelyek miatt a magánindítvány előterjesztése után közbírási eljárás folyik tovább /egészségügyi önrendelkezési jog megsértésének büntette (Btk.173/H.§); magánlakásértés vétsége, büntette (Btk.176.§); zaklatás vétsége, büntette (Btk.176/A.§); magántitok jogosulatlan megismerése büntette (Btk.178/A.§); kiszolgáltatott személy megalázása vétsége, büntette (Btk.180/A.§); erőszakos közöszülés büntette (Btk.197.§ (1) bekezdés), szemérem elleni erőszak büntette (Btk.198.§ (1) bekezdés), megrontás büntette (Btk.201.§ (1)-(2) bekezdés) alapesetei; a személyi vagyont károsító lopás, sikkasztás, csalás, hűtlen kezelés, rongálás, jogtalan elsajátítás, orgazdaság, valamint jármű önkényes elvétele, ha az elkövető a sértett hozzátartozója (Btk.331.§)/.

Fiatalkorúval szembeni¹¹, illetve katonai büntetőeljárásnak¹² csak közbírási van helye. A magánvádra üldözendő bűncselekmények esetében a fiatalkorúak ügyésze, valamint a katonai ügyész jár el. Amennyiben olyan feljelentés érkezik, amelyben a feljelentett személy fiatalkorú, vagy a

¹⁰ Be.52.§ (1) bekezdés

¹¹ Be.449.§ (2) bekezdés

¹² Be.474.§ (5) bekezdés

feljelentettek között fiatalkorú is van, illetve a feljelentett a fiatalkorúval szemben viszonyáddal él, az ügy iratait meg kell küldeni az ügyésznek.

A becsületsértés és a rágalmozás közvérdra üldözéndő, ha hivatalos személy sérelmére hivatalos eljárása alatt, illetve emiatt, vagy hatóság sérelmére hivatali működésével összefüggésben követik el¹³. Gyakorlatom során legtöbb alkalommal polgármesterek, önkormányzati képviselők sérelmére elkövetett cselekmények fordultak elő.

Míg a magánvád eljárásjogi jogintézmény, addig a magánindítvány részben anyagi jogi, hiszen hiánya büntethetőséget kizáró ok¹⁴, részben pedig eljárásjogi jogintézmény, mivel hiánya esetén a bíróság megszünteti az eljárást¹⁵.

A magánvadás eljárás - a bíróságon előterjesztett - feljelentésre indul meg. A feljelentésben elő kell adni, hogy a feljelentő ki ellen, milyen cselekmény miatt és milyen bizonyítékok alapján kéri a büntetőeljárás lefolytatását¹⁶. A feljelentésnek szükségképpen eleme a magánindítvány, vagyis a sértett bármely olyan nyilatkozata, amely szerint az elkövető büntetőjogi felelősségre vonását kívánja¹⁷. A feljelentést a bíróságnak tartalma szerint kell megvizsgálnia. Nem az a lényeges, hogy a feljelentésben a magánindítvány szó szerepeljen, hanem az, hogy a feljelentés tartalmazzon a feljelentett büntetőjogi felelősségre vonására irányuló nyilatkozatot (például büntessék meg, folytassák le vele szemben az eljárást stb.).

A magánindítványt attól a naptól számított harminc napon belül kell előterjeszteni, amelyen a magánindítványra jogosult a bűncselekmény elkövetőjének kilétéről tudomást szerzett¹⁸. Ez a határidő eljárásjogi határidő, így annak számítására a Be.64.§-át kell alkalmazni. Tehát ha - a tudomásszerzés napját nem számítva - a 30. nap munkaszüneti napra esik (amikor a bíróságon a munka hétvége vagy ünnepnap miatt szünetel), a határidő a következő munkanapon jár le. Nem késik el a magánindítvány akkor sem, ha a feljelentő a feljelentést a 30. napon postára adta.

A magánindítvány előterjesztésére jogosult nyilatkozatát be kell szerezni, ha a nyomozás megindítását követően derül ki, hogy a cselekmény csak magánindítványra büntethető¹⁹. Ebben az esetben ezt a határidőt attól a naptól kell számítani, amelyen a magánindítványra jogosult a felhívásról tudomást szerzett. Az elhunyt sértett hozzátartozója a még nyitva álló határidő alatt terjesztheti elő a magánindítványt²⁰. A magánindítvány előterjesztésére nyitva álló határidő elmulasztása miatt igazolásnak akkor van helye, ha a bűncselekmény közvérdra üldözéndő²¹.

¹³ Be.52.§ (4) bekezdés

¹⁴ Btk.31.§

¹⁵ Be.267.§ (1) bekezdés e) pont

¹⁶ Be.497.§ (1) bekezdés

¹⁷ Be.173.§ (1) bekezdés

¹⁸ Be.173.§ (3) bekezdés

¹⁹ Be.173.§ (2) bekezdés

²⁰ Be.173.§ (3) bekezdés

²¹ Be.173.§ (4) bekezdés

A magánindítvány nem vonható vissza²². Ennek a rendelkezésnek a magánindítványra üldözendő, de közzvádként tovább folytatódó büntetőeljárásoknál van jelentősége, hiszen ha a sértett a magánindítványát ezen eljárások során előterjesztette, akkor az állam e bűncselekmények elkövetőivel szemben büntetőjogi igényét érvényesíteni kívánja. Magánvádra üldözendő bűncselekmények esetén ennek a rendelkezésnek nincs jelentősége, hiszen a feljelentő bármikor visszavonhatja a feljelentését, mely esetben a bíróság az eljárást megszünteti.

Magánindítvány előterjesztésére a sértett jogosult. Ha a sértett korlátozottan cselekvőképes, a magánindítványt törvényes képviselője is, ha pedig cselekvőképtelen, kizárólag a törvényes képviselője terjesztheti elő. Ezekben az esetekben a magánindítvány előterjesztésére a gyámhatóság is jogosult²³.

E tárgykörben inkább az okozott problémát, hogy a bíróság kit idézzen feljelentőként és feljelentettként a személyes meghallgatásra.

A feljelentett pozíciójában kizárólag 18. életévét betöltött személy lehet. Amennyiben a feljelentett korlátozottan cselekvőképes vagy cselekvőképtelen, akkor idézni kell a feljelentettet és a gondnokát is, persze ebben az esetben nem lehet eltekinteni a feljelentett elmeállapotának a megvizsgálásától.

Ha a feljelentő cselekvőképtelen, akkor őt nem kell idézni, helyette a törvényes képviselőt (gyám, gondnok) idézzük; amennyiben korlátozottan cselekvőképes, akkor járunk el helyesen, ha azt idézzük, aki a feljelentést tette. Saját gyakorlatomban idéztem a feljelentőt és a törvényes képviselőt is.

Kérdésként merül fel továbbá az is, hogy a magánvádas eljárásban a magánindítvány előterjesztése tekintetében lehet-e helye képviselőnek, vagy azt kizárólag a sértett terjesztheti-e elő. A Be.56.§ (1) bekezdése akként rendelkezik, hogy a magánvádló - ha e törvény nem ír elő személyes közreműködési kötelezettséget - jogait a képviselője útján is gyakorolhatja. Képviselőként meghatalmazás alapján ügyvéd, nagykorú hozzátartozó, vagy külön törvényben erre feljogosított személy járhat el²⁴. Tekintettel arra, hogy a személyes közreműködési kötelezettséget a Be. a magánvádló számára csak az eljárás (személyes meghallgatás, tárgyalás) során írja elő, a magánindítvány előterjesztése tekintetében helye van képviselőnek, hatályossága a meghatalmazás csatolásától függ.

²² Btk.31.§ (6) bekezdés

²³ Btk.31.§ (2)-(3) bekezdés

²⁴ Be.56.§ (1) bekezdés

Amennyiben a képviselő a törvényi határidőn belül a magánindítvány követelményeinek megfelelő nyilatkozatot megteszi, ám ahhoz a magánindítvány előterjesztésére jogosulttól származó meghatalmazást nem csatol, nyilatkozata ez okból nem értékelhető úgy, hogy a magánindítvány nem joghatályos, a képviselőt ilyenkor a meghatalmazás csatolására fel kell hívni. A meghatalmazás utólagos csatolása visszamenő hatállyal igazolja a képviseleti jogosultságot, s teszi joghatályossá a magánindítványt²⁵.

2.) Nyomozás a magánvádas eljárásban:

A közvádas büntetőeljárás három részre tagolódik: nyomozási, vádemelési valamint bírósági szakaszra. A magánvádas eljárásban a nyomozati szakasz kimarad, az eljárás a magánvádló magánindítványt is tartalmazó feljelentésével indul. Főszabályként amennyiben a feljelentés nem hiányos (az elkövető személye ismert, és nincs helye az eljárás megszüntetésnek, áttételnek, vagy felfüggesztésnek, illetve az iratok ügyész részére történő megküldésének), a bíróság személyes meghallgatást tart. Álláspontom szerint az általános büntetőeljárástól eltérően a személyes meghallgatás úgynevezett nyomozáspótló jogintézmény, ugyanis személyes meghallgatáson kerül sor a feljelentő és a feljelentett személyazonosságának megállapítására, valamint a feljelentő és a feljelentett kibékítésének megkísérlésére. Amennyiben ez nem vezet eredményre, a feljelentett nyilatkozhat arra vonatkozóan, hogy a feljelentésben foglaltakat, azaz a büntetőjogi felelősségét elismeri-e. A személyes meghallgatás során kerül sor a bizonyítási eszközök megjelölésére, valamint a bizonyítékok összegyűjtésére. Tehát amennyiben a felek nem békülnek ki, a tárgyalás előkészítésére a személyes meghallgatás során kerül sor.

Nyomozás csak speciális esetekben rendelhető el. A nyomozást a bíróság vagy az ügyész rendeli el. A bíróság abban az esetben rendel el nyomozást, ha a feljelentett cselekmény elkövetőjének személye, személyi adatai, tartózkodási helye ismeretlen, továbbá ha bizonyítási eszközök felkutatása szükséges. A bíróság a nyomozás határidejét két hónapban határozza meg, mely további két alkalommal, két hónappal meghosszabbítható. A nyomozást az általános hatáskörű nyomozóhatóság, azaz a rendőrség végzi. Amennyiben az ügyész a vád képviselőt a személyes meghallgatásra idézés kibocsátása előtt átveszi, a nyomozást az ügyész rendelheti el²⁶.

Kérdésként merül fel az, hogy a magánvádas eljárás során nyomozás elrendelésére a bírósági titkárnak van-e hatásköre.

Az egyik álláspont szerint a bírósági titkár kizárólag a Be.503.§ (2) bekezdésében foglalt teendőit láthatja el a bíróságnak, tehát jogosult a személyes meghallgatás megtartására, a személyes meghallgatás alapján a Be.504.§ (1) bekezdés a) és b) pontjaiban foglalt eljárás megszüntető

²⁵ 7/2007.BK. vélemény

²⁶ Be.499.§

határozatok meghozatalára, illetőleg a Be.503.§ (3) bekezdése szerint bizonyos esetekben az eljárás felfüggesztésére, valamint az eljárás megszüntetésére. E nézet szerint a Be. rendelkezéseit szigorúan kell értelmezni, tehát a bírósági titkár a magánvádas eljárásban a fentiekén kívül más cselekményt nem végezhet.

A másik álláspont szerint a bírósági titkár magánvádas eljárásban elrendelheti a nyomozást, tekintettel arra, hogy a nyomozás elrendelése nem mérlegelést igénylő körülmény, és az a személyes meghallgatás megtartását megelőzi. Eszerint a bírósági titkár jogosult a nyomozást követően - amennyiben az elkövető kiléte a nyomozás adatai alapján sem volt megállapítható, illetve ha a nyomozás során a feljelentő a feljelentését visszavonta - az eljárás megszüntetésére is. Utóbbi eset támasztja alá azt, hogy a bírósági titkár jogosult a nyomozás elrendelésére és a nyomozás adatai alapján az eljárás megszüntetésére, mivel az ilyen tartalmú határozatot a Be.504.§ (1) bekezdés b) pontja alapján meghozhatja a személyes meghallgatás előtt, illetve a személyes meghallgatáson is.

Abban a kérdésben, hogy bírósági titkár elrendelhet-e nyomozást magánvádas eljárásban, a saját másodfokú bíróságom ugyanazon büntető tanácsa sem tudott egyértelműen állást foglalni, tekintettel arra, hogy egyik másodfokú határozatában hallgatott a vonatkozásban, hogy a bírósági titkár jogszerűen rendelte-e el a nyomozást, és helybenhagyta azon elsőfokú határozatot, melyben az elrendelt nyomozást követően - az elkövető kilétének megállapítása hiányában - a bíróság megszüntette az eljárást. A másik határozatában viszont arról értekezik a másodfokú bíróság, hogy a bírósági titkár nyomozás elrendeléséről - a Be.498.§, 499.§ (1), (2) bekezdései szerint - nem dönthetett volna. Hozzátette azonban, hogy az eljárási szabálysértés relatív, nem olyan súlyos fokú, ami az eljárást megszüntető határozat érdemi felülbírálatát akadályozhatta volna. Ebben az ügyben az eljárás - a feljelentés tartalma szerint - levéltitok megsértésének vétsége miatt indult. A feljelentő a feljelentett postai kézbesítőnek csak a vezetéknevét jelölte meg. A nyomozás során a feljelentett személyi adatai megállapításra kerültek, a bíróság pedig a személyes meghallgatásra idézést bocsátott ki. A feljelentő - tekintettel arra, hogy nem ez a nevű postai kézbesítő volt az, aki a cselekményt sérelmére elkövette - kérte az eljárás megszüntetését. A bíróság az eljárást - a Be. 504.§ (1) bekezdés b) pontja alapján - megszüntette, a másodfokú bíróság pedig - a feljelentő által előterjesztett fellebbezésre tekintettel - az elsőfokú bíróság végzését helybenhagyta.

További érdekes kérdést vet fel az is, hogy a magánvádas eljárás során elrendelt nyomozásnak mi a célja, a nyomozó hatóság a nyomozás során milyen jogosultságokkal bír. Amennyiben a bíróság az ismeretlen elkövető kiléte, személye, személyi adatai vagy tartózkodási helye ismeretlen volta miatt, illetve a bizonyítási eszközök felkutatása végett rendelt el nyomozást, befejeződik-e a nyomozás a bizonyítási eszközök felkutatásával, az elkövető, illetőleg a személyi adatok, tartózkodási hely megállapításával. A nyomozó hatóságnak van-e lehetősége arra, hogy a feltételezett elkövetőket gyanúsítottként kihallgassa, és egyáltalán meggyanúsítsa őket.

A magánvádas eljárásra a Be. XXIII. Fejezetének rendelkezéseit kell alkalmazni. Amennyiben az adott kérdést a magánvádas eljárásra vonatkozó speciális szabályok nem rendezik, a Be. általános szabályai alkalmazandók²⁷. A nyomozás a magánvádas eljárásban címszó alatti rendelkezéseknél a Be. egyáltalán nem rendelkezik arról, hogy a nyomozást hogyan kell a magánvádas eljárás során lefolytatni, így arra az általános szabályok vonatkoznak, és a feltételezett elkövetők gyanúsítottként meghallgathatók. Ha több elkövető van, szembesítésük is szükséges lehet, mely eljárási cselekménnyel a nyomozás során érdemi bizonyíték szerezhető be.

Saját gyakorlatomban előfordult eset szerint - az általam elrendelt nyomozás során - a feltételezett elkövetőt gyanúsítottként meghallgatták. Meghallgatása során a gyanúsítással szemben panasszal élt. Felmerül a kérdés, hogy a gyanúsítással szembeni panaszt mely szerv bírálja el. A Be. erre sem tartalmaz rendelkezést. Egyedül a Complex CD jogtár kommentárjában található egyetlen mondat, mely szerint a gyanúsítással szembeni panaszt az ügyész bírálja el. Ezen túlmenően azonban a kommentár sem részletezi ezt a témakört. E megállapítás magyarázata az lehet, hogy az ügyészség a nyomozó hatóság feletti általános törvényességi felügyeletet gyakorló szerv. Az ügyészség azonban a gyanúsítással szembeni panaszt - esetemben - nem bírálta el, álláspontja szerint ha a vád képviselőjét nem veszi át, akkor a panasz elbírálására sem jogosult. Figyelemmel arra, hogy a panasz elbírálására a bíróság sem jogosult, tájékoztatta a bíróság a feljelentettet arról, hogy arra a kérdésre, hogy a feljelentésben foglaltakat beismeri-e, a személyes meghallgatáson tehet nyilatkozatot. Persze ezzel a feljelentettnek nem oldódott meg az a problémája, hogy a magánvádas eljárás befejezéséig a bűnügyi nyilvántartásban az adatai fel vannak tüntetve.

A másik álláspont szerint - mely a saját véleményemet is tükrözi - a nyomozás befejeződik azzal, hogy a nyomozó hatóság a bizonyítási eszközöket felkutatja, a cselekmény elkövetőjének a személye, személyi adatai, tartózkodási helye ismertté válik. Álláspontom szerint a feljelentett a büntetőjogi felelősségéről első alkalommal a személyes meghallgatáson nyilatkozhat, így nincs helye a feljelentett nyomozás során történő gyanúsított meghallgatásának.

Kérdésként merül fel az is, hogy amennyiben az ismeretlen elkövető kiléte a nyomozás adatai alapján sem volt megállapítható, a bíróság milyen formában hozza meg az eljárást megszüntető végzését. Ezen a végzésen a címet nem tünteti fel a bíróság, ugyanis a végzés nem ügydöntő végzés. E döntéssel nem válik az adott ügy olyan üggyé, amelyben ne lehetne az elkövető büntetőjogi felelősségét később megállapítani. Amennyiben az elkövető kiléte az elévülési időn belül megállapítást nyer, vele szemben az eljárás - amennyiben a magánvádló magánindítványát előterjeszti²⁸ - lefolytatható.

²⁷ Be.493.§

²⁸ Be.173.§ (3) bekezdés

3.) Határozat személyes meghallgatás előtt:

Amennyiben nyomozás elrendelésére, az iratok ügyész részére történő megküldésére nincs szükség, a bíróságnak a feljelentést meg kell vizsgálnia abból a szempontból, hogy nincs-e helye az ügy áttételének, az eljárás felfüggesztésének, illetve az eljárás megszüntetésének²⁹.

Áttételnek akkor lehet helye, ha a magánvádló nem azon a bíróságon tette a feljelentést, amelynek a területén a feljelentett a bűncselekményt elkövette³⁰, vagy ahol a feljelentett lakik³¹.

Saját gyakorlatomban felfüggesztési ok nem, eljárás megszüntetési okok azonban annál gyakrabban fordultak elő. Meg kell jegyezni azt is, hogy több olyan feljelentés is érkezett a bíróságra, amelyek tekintetében egyértelműen megállapítható lett volna az a megszüntetési ok is, hogy a cselekmény nem bűncselekmény, de bírósági titkár - hatáskör hiányában - ilyen tartalmú végzést nem hozhat.

Az eljárást megszüntető végzések döntő hányadát a bíróság azért hozza meg tárgyaláson kívül, mert a feljelentők egy része még a személyes meghallgatás kitűzése előtt visszavonja a feljelentését. Előfordulnak még gyermekkor, halál, elévülés miatti megszüntetési okok is, de leggyakrabban a magánindítvány hiánya vagy elkésettsége miatt szünteti meg a bíróság az eljárást. E végzések ügydöntő végzések, ugyanazon feljelentettel szemben, ugyanazon tényállásból eredő cselekmény miatt ismételt feljelentés nem tehető (res iudicata).

Az egyik általam megszüntetett eljárásban a feljelentő 2009. július 20. napján érkezett beadványában „hivatalos szerv előtt megvalósított rágalmazás, becsületsértés és az emberi jó hírneve alaptalan és rosszhiszemű megtámadása miatt” tett feljelentést a feljelentettel szemben. Fenti beadványához csatolta a feljelentettnek az ítéletáblához 2009. február 2. napján benyújtott azon észrevételét, melyben a feljelentő fellebbezésének állításait „szemenszedett hazugság”-nak minősítette úgy, hogy azok közül érdemben egyikre sem nyilatkozott. Kérte a tárgyalás kitűzését és a feljelentett (hivatkozása szerint alperes) kötelezését nyilatkozata írásbeli visszavonására. Hivatkozott továbbá arra is, hogy kereseti kérelmét az ügyvédjével történő megbeszélést követően pontosítani fogja. A feljelentő „feljelentésnek” nevezett beadványát megvizsgálva megállapítható volt, hogy az magánindítványt nem tartalmazott, ugyanis a feljelentő nem a feljelentett büntetőjogi felelősségre vonását kívánta, hanem személyhez fűződő jogai {a Polgári Törvénykönyvről szóló 1959. évi IV. törvény (Ptk.) 84.§ (1) bekezdés c) pontja} megsértése miatt - a feljelentett írásbeli nyilatkozatának visszavonásával történő elégtétel adásával - kérte a bíróság intézkedését. A magánindítvány pedig már nem volt pótolható, mivel a feljelentőnek a feljelentett

²⁹ Be.501.§ (2) bekezdés

³⁰ Be.17.§ (1) bekezdés

³¹ Be.17.§ (3) bekezdés

kilétéről történt tudomásszerzésétől (2009. június 22.) számított 30 napos jogvesztő határidő - amely egyébként 2009. július 22. napján járt le - eltelt.

A másodfokú bíróság - a feljelentő által előterjesztett fellebbezésre tekintettel - az elsőfokú bíróság végzését helybenhagyta. Indokolásában kiemelte, hogy a feljelentő beadványa - elnevezésétől függetlenül, tényleges tartalma szerint - nem a büntetőeljárás lefolytatására és a feljelentett büntetőjogi felelősségre vonására irányult. Megállapította azt is, hogy a feljelentő és a feljelentett között polgári peres eljárás van folyamatban, amelyben a feljelentő véleménye szerint a feljelentett a becsületét, jó hírnevét sértő, rágalmazó beadványt nyújtott be a bírósághoz. A következetes ítélkezési gyakorlat szerint társadalomra veszélyesség hiányában nélkülözi a jogellenességet az ügyfélnek a hatóság előtti eljárásban tett nyilatkozata, amennyiben az ténylegesen az ügyre vonatkozik, s nem irányul felesleges gyalázkodásra, sértegetésre. Nem valósít meg bűncselekményt a hatóság előtt folyamatban lévő eljárásban az ügyfél által az őt megillető jogok keretei között az ügy tárgyával, az abban érintett személlyel összefüggésben az ügy tisztázása érdekében tett - gyalázkodástól, becsmérléstől mentes - tényállítás akkor sem, ha az a becsület csorbítására objektíve alkalmas volna. Jelen esetben a feljelentett beadványai nem lennének alkalmasak sem a becsületsértés vétségének, sem a rágalmazás vétségének megállapítására.

Abban az időszakban, amikor a magánvádas büntetőeljárásokkal foglalkoztam, előfordult, hogy ugyanazon feljelentő egymás után több olyan feljelentést tett, amely értelmezhetetlen volt. Ebben az esetben nem tartottam jó megoldásnak azt, hogy a feljelentőt - az írásbeli kommunikációjára tekintettel - a feljelentés pontosítására³² hívjam fel. Azt gondoltam, hogy a feljelentő szóbeli meghallgatása során az általa elmondottakból a feljelentés lényege, így az is, hogy a feljelentése mire irányul, megállapítható. Azt azonban nem tartottam jó elképzelésnek, hogy a feljelentőt és a feljelentettet is megidézsem, és a személyes meghallgatáson nyilatkoztassam meg, ugyanis a feljelentésből annyi azért kiderült, hogy egy nagyon régi sérelemről van szó, így lehet, hogy a feljelentettet szükségtelenül citáljuk a bíróság elé. Ekkor döntöttem úgy, hogy előkészítő ülést³³ tartok, melyre kizárólag a feljelentőt idéztem meg.

A feljelentő 2010. szeptember 30. napján érkezett feljelentése szerint „a feljelentett a mai napig igyekszik arra, hogy őt tönkre tegye..., sok év alatt nagyon sok hazug bejelentést tett ellene, sok hivatalos helyen”. Kérte az alapos gyanú megállapítását, és a nyomozás elrendelését. A feljelentő a 2010. november 22. napján megtartott előkészítő ülésen előadta, hogy a feljelentett személlyel több, mint öt éve nem találkozott. Hivatkozott arra, hogy 1999. év második félévében, illetőleg 2000. év első félévében valótlán, rágalmazó jellegű bejelentés érkezett korábbi munkahelyére, melyről a főnöke tájékoztatta. Arról, hogy a fenti bejelentést a feljelentett tette, 2000. év első felében szerzett tudomást. Állította, hogy a feljelentett személy a fenti cselekményen kívül 2010.

³² Be.498.§

³³ Be.498.§

június 1. napja előtt és után a feljelentés benyújtásáig (2010. szeptember 30. napjáig) sérelmére magánindítványra üldözendő magánvádas bűncselekményt - tudomása szerint - nem követett el, azonban 2010 novemberében a feljelentett édesanyja kerékpárjával neki akart hajtani.

Fentiek alapján az elsőfokú bíróság az előkészítő ülésen - magánindítvány hiánya és elévülés miatt - az eljárást megszüntette. A végzés indokolásában a bíróság kifejtette, hogy a feljelentést megvizsgálva megállapítható, hogy az - a feljelentőnek az alapos gyanú megállapítására, illetve nyomozás elrendelésére irányuló kitételeire tekintettel - magánindítványt tartalmaz. Rögzítette azt is, hogy a feljelentő a feljelentett vonatkozásában - a feljelentés benyújtásáig - kizárólag egy cselekményt (1999. év második félévében, illetőleg 2000. év első félévében a korábbi munkahelyére tett valótlan, rágalmozó jellegű bejelentést) jelölt meg, mely tekintetében a feljelentett kilétéről történő tudásszerzéstől (2000. év első félévé) számított 30 napos jogvesztő határidőn túl, 2010. szeptember 30. napján - elkésve - terjesztette elő magánindítványát. A fenti bűncselekmény büntethetősége - a Btk. 33.§ (1) bekezdésében meghatározott 3 év elévülési időre tekintettel, figyelemmel arra, hogy a törvényi tényállás 2000. év második félévében megvalósult - elévült.

A másodfokú bíróság - a feljelentő által előterjesztett fellebbezésre tekintettel - az elsőfokú bíróság végzését helybenhagyta, azonban megjegyezte azt, hogy a bírósági titkárnak nem lett volna törvényi lehetősége arra, hogy előkészítő ülést tartson. Az előkészítő ülés szabályait a Be.498.§-a tartalmazza, mely szerint a bíróság előkészítő ülést tarthat. Ez a rendelkezés nem terjeszthető ki. A bírósági titkár hatáskörét a Be.503.§-a szabályozza, konkrétan megjelölve, hogy a bíróság teendőit mely esetekben láthatja el. Tehát előkészítő ülés nélkül a Be.501.§ (2) bekezdése szerint eljárhat.

Álláspontom szerint nincs akadálya annak, hogy bírósági titkár előkészítő ülést tartson. Amennyiben a Be.503.§ (2)-(3) bekezdéseit szigorúan értelmeznénk, és a bírósági titkár a bíróságnak csak ezen feladatait láthatná el, akkor nemcsak hogy előkészítő ülést nem tarthatna, hanem a feljelentőt sem hívhatná fel a feljelentés pontosítására, hiszen a Be. erre sem hatalmazza fel a bírósági titkárt.

4.) Személyes meghallgatás:

Amennyiben a feljelentés hiánytalan, és a fentebb tárgyalt intézkedéseknek nincs helye, a bíróság a feljelentőt és a feljelentettet személyes meghallgatásra idézi, és ülést tart. A védőt és a feljelentő képviselőjét erről értesíti³⁴.

Amennyiben a feljelentő a személyes meghallgatáson nem jelenik meg, és távolmaradását kellőképpen nem menti ki, azt a bíróság vádelejtésnek tekinti³⁵. Ebben az esetben a bíróság az

³⁴ Be.502.§ (1) bekezdés

³⁵ Be.502.§ (2) bekezdés

eljárást megszünteti³⁶. Amennyiben a feljelentő a személyes meghallgatáson nem jelenik meg, az eljárást akkor is meg kell szüntetni, ha jogi képviselője azon megjelenik. Ha azonban a feljelentő vagy jogi képviselője a meghallgatásról elmaradó feljelentőt kellően kimentti, úgy az eljárást nem lehet megszüntetni³⁷.

Amennyiben a feljelentett nem jelenik meg a személyes meghallgatáson, a bíróság megállapítja a feljelentő személyazonosságát, kérdést intéz hozzá, hogy fenntartja-e a feljelentésben foglaltakat, és kéri-e a feljelentett személy büntetőjogi felelősségre vonását. Amennyiben szükséges, pontosítja a feljelentést, és felhívja a feljelentőt a bizonyítási eszközök és annak megjelölésére, hogy az egyes bizonyítási eszközök mely tények bizonyítására szolgálnak. Kérdésként merül fel az is, hogy ebben az esetben kell-e új határnapot kitűzni, és ismételt személyes meghallgatást tartani. Álláspontom szerint nem kell, tekintettel arra, hogy kényszerrel nem lehet elérni azt, hogy a feljelentett a személyes meghallgatáson megjelenjen, önszántából pedig a továbbiakban sem valószínű, hogy meg fog jelenni.

Amennyiben mind a feljelentő, mind a feljelentett megjelenik a személyes meghallgatáson, a bíróság megállapítja a személyazonosságukat, ismerteti a feljelentés lényegét, és - ha annak feltételei fennállnak - figyelmezteti a feljelentettet - a kölcsönösen elkövetett könnyű testi sértés, rágalmaszás, becsületsértés esetén - a viszonyvád lehetőségére³⁸. A viszonyvádra történő figyelmeztetés a fentiek alapján és álláspontom szerint sem automatikus, csak abban az esetben kell figyelmeztetni erre a feljelentettet, ha az eset körülményeiből, a felek nyilatkozataiból az derül ki, hogy az elkövetés kölcsönös volt.

A vád és a viszonyvád viszonya lehet önálló akkor, amikor mindkét fél határidőben terjesztette elő a magánindítványát, valamint járulékos jellegű, amikor a feljelentő határidőben előterjesztett magánindítványa alapján indult eljárásban a feljelentett viszonyváddal él a magánindítvány előterjesztésére egyébként rendelkezésre álló határidőn túl, de a bűncselekmény büntethetőségének elévülési idején belül. Ezt a jogát a feljelentett az elsőfokú bíróságnak a határozat meghozatala céljából tartott tanácsülésre történő visszavonulásáig gyakorolhatja³⁹.

Amennyiben a vád és viszonyvád tekintetében előterjesztett magánindítvány önálló - tehát határidőben érkezett - , az eljárás megszüntetésének csak abban az esetben van helye, ha a magánvádló és a viszonyvádló is visszavonta a feljelentését⁴⁰. Amennyiben a viszonyvád járulékos jellegű, és a magánvádló a feljelentését visszavonta, a viszonyvád alapján indult eljárást is meg kell szüntetni, ha a magánindítvány előterjesztésének határideje a személyes meghallgatás napjáig már

³⁶ Be.504.§ (1) bekezdés a) pont

³⁷ 14/2007. BK. vélemény

³⁸ Be.502.§ (4) bekezdés

³⁹ Be.497.§ (3) bekezdés

⁴⁰ Be.504.§ (1) bekezdés a) pont

lejárt⁴¹. Amennyiben a viszonyvad tekintetében a magánindítvány előterjesztésének határideje a személyes meghallgatás napjáig nem járt le, azért nincs helye megszüntetésnek, mert a magánindítvány ez esetben önállóan megállja a helyét.

Ezt követően a bíróság megkísérli a feljelentő és a feljelentett kibékítését⁴². Az általam lefolytatott személyes meghallgatások során azt tapasztaltam, hogy nem jó az, ha a feljelentés beérkezését követően rövid határidőre tűzzük ki a személyes meghallgatást, ugyanis ha hagyunk egy kis időt a feleknek, konfliktusaikat - jó eséllyel - rendezik, és a feljelentők egy része a személyes meghallgatáson már meg sem jelenik, vagy a megjelent feljelentők a feljelentettekkel kibékülnek. Amennyiben a bíróságnak kell a feleket békíteni, meg kell próbálni a probléma forrását megtalálni. Azt is látni kell, hogy a feljelentőket sok esetben nem az vezérli a feljelentés megtételekor, hogy mindenképpen büntessék meg a feljelentett személyt, hanem az, hogy a bíróságon - mintegy elégtételként, melyről a tágabb környezet is értesül - kérjenek tőle bocsánatot. Persze a békítés sem vezet minden esetben eredményre, és ha nem megy, azt nem is kell erőltetni. Ebben az esetben már előtérbe kerül a feljelentő azon szándéka, hogy a feljelentett büntetőjogi felelősségét a bíróság állapítsa meg, hiszen számára ez lesz az elégtétel.

Amennyiben a felek nem békülnek ki, a bíróság felveszi a feljelentett személyi adatait, majd kérdést intéz hozzá, hogy a feljelentésben foglaltakat beismeri-e, védekezésének alátámasztására milyen bizonyítási eszközöket jelöl meg⁴³.

Rögtön felvetődik a kérdés, hogy mielőtt a bíróság a feljelentettet megkérdezi arról, hogy a feljelentésben foglaltakat beismeri-e, a feljelentettet a vádlott kihallgatása előtt a Be. által kötelezően előírt figyelmeztetéssel ellátja-e⁴⁴. Álláspontom szerint a feljelentettet már a személyes meghallgatáson figyelmeztetni kell a vallomástétel megtagadásának lehetőségére, a hamis vád tilalmára, a kérdezési, észrevételezési, indítványtételi jogára, valamint a védőjével való értekezés lehetőségére. Ez levezethető egyrészt abból, hogy a személyes meghallgatás egyfajta nyomozáspótló szakasza a magánvádas eljárásnak, ahol a feljelentett először nyilatkozik büntetőjogi felelősségéről, másrészt a Be. magánvádas eljárást szabályozó fejezete speciális rendelkezést nem tartalmaz erre az esetre, így az általános szabályok szerint a feljelentettet figyelmeztetni kell, harmadrészt - és ez a legfontosabb - amennyiben nem figyelmeztetjük a feljelentettet, és büntetőjogi felelősségét elismeri, hogyan hozunk vele szemben határozatot tárgyalás mellőzésével⁴⁵, amelynek csak annyi korlátja van, hogy a 30 napos határidőt a személyes meghallgatás napjától kell számítani. Találkoztam már olyan állásponttal is, hogy egyáltalán nem figyelmeztetik a feljelentett személyt a büntetőjogi felelősség kérdésében történő nyilatkozattétel

⁴¹ Be.504.§ (3) bekezdés

⁴² Be.502.§ (4) bekezdés

⁴³ Be.502.§ (5) bekezdés

⁴⁴ Be.117.§ (2),(4) bekezdés, Be. 289.§ (2)-(3) bekezdés

⁴⁵ Be.545.§ (2) bekezdés

előtt, mellyel a feljelentett azon jogát vonja el a bíróság, hogy eldöntse, vallomás tételével, vagy anélkül védekezik-e.

5.) Illeték a magánvádas eljárásban:

2012. január 1. napjától kezdődően a feljelentőnek a magánvádas eljárás lefolytatásáért 10.000,- forint eljárási illetéket kell lerónia⁴⁶. Amennyiben több feljelentő tesz feljelentést, mindegyik feljelentő köteles külön-külön megfizetni az illetéket. Ha egy feljelentő tesz több feljelentettel szemben feljelentést, és az ügyeket egyesítik, az egyesítést követően csak egyszer kell megfizetni az illetéket⁴⁷.

A magánvádas ügyekben a feljelentések általában úgy érkeznek a bírósághoz, hogy azokon nincs leróva az illeték. Ha a feljelentő a feljelentését még a személyes meghallgatásra történő idézés kibocsátása előtt visszavonta, vagy a bíróság az eljárást egyéb okból (magánindítvány hiánya, elévülés stb.) megszünteti, az eljárás illetékmentes, tekintettel arra, hogy a bíróság az eljárást a személyes meghallgatás megkezdése előtt szünteti meg⁴⁸.

Amennyiben az ügy személyes meghallgatásra kitűzhető, a bíróságnak fel kell hívnia a feljelentőt az illeték lerovására. Ha a feljelentő az illetéket nem rója le, és nem jelenik meg a személyes meghallgatáson, a bíróság szintén megszünteti az eljárást. Az eljárás ebben az esetben is illetékmentes lesz, figyelemmel arra, hogy a bíróság a személyes meghallgatás érdemi megkezdése előtt szünteti meg az eljárást (A tárgyalás megkezdésére ugyanis akkor kerülhet sor, ha a tárgyalás megtartásának nincs akadálya. A feljelentő meg nem jelenésével a személyes meghallgatás érdemi lefolytatásának a feljelentő távolléte miatt akadálya van, így a személyes meghallgatást nem lehet megkezdeni⁴⁹). Ha a feljelentő lerója az illetéket, és nem jelenik meg a tárgyaláson, a bíróság az eljárást megszüntető végzés rendelkező részében megállapítja, hogy a feljelentő kérelmére az általa lerótt eljárási illeték visszatérítésének van helye.

Abban az esetben, amikor a feljelentő lerója az illetéket, és megjelenik a személyes meghallgatáson, azonban - a feljelentettel történt kibékülésére tekintettel - feljelentését visszavonja, a lerótt illetéket a feljelentő köteles viselni. Ha a fenti esetben a feljelentő nem róta le az illetéket, az eljárást megszüntető végzésben szintén kötelezni kell a feljelentőt annak megfizetésére.

Ha a bíróság tárgyalás mellőzésével meghozott végzésében a feljelentett büntetőjogi felelősségét megállapította, a feljelentő által lerótt illetéket a feljelentett viseli.

⁴⁶ az illetékekről szóló 1990. évi XCIII. törvény (Itv.) 52.§ (1) bekezdés

⁴⁷ Itv.52.§ (2) bekezdés

⁴⁸ Itv.57.§ (2) bekezdés b) pontja

⁴⁹ BH.1995.452

Érdekes kérdésként merül fel az, hogy le kell-e rónia az illetéket azon feljelentőnek, akinek a feljelentése alapján indított eljárást a bíróság magánindítvány hiánya miatt megszüntette, de e végzéssel szemben fellebbezést terjesztett elő. A fentebb taglaltak szerint ebben az esetben az alapeljárás illetékmentes, azonban a 10.000,- forint fellebbezési eljárási illetéket a feljelentőnek le kell rónia, mert ezen eljárásokban csak a terhelt és a védő fellebbezése illetékmentes⁵⁰.

Több alkalommal fordult elő az is, hogy a feljelentő feljelentésében költségmentesség engedélyezését kérte. Magánvádas büntetőeljárás során a bíróság - a személyes költségmentesség alkalmazásáról a büntetőeljárásban szóló 9/2003. (V.6) IM-BM-PM együttes rendelet szerinti feltételek fennállása esetén - kizárólag a terhelt részére engedélyezhet személyes költségmentességet. A magánvádló (feljelentő) részére személyes költségmentesség a Be. szerint nem engedélyezhető.

Összegzés:

A tanulmány végén meg kell vizsgálni azt, hogy a bevezetőben feltett kérdésekre sikerült-e egyértelmű válaszokat adnom. Az általam részletezett témakörök természetesen a saját álláspontomat tükrözik, de az mindenképpen megállapítható, hogy a Be. a bírósági titkárok hatáskörét a magánvádas eljárás keretében nem pontosan határozza meg, mely ezen eljárásjogi jogszabály többféle értelmezését vonja maga után. Véleményem szerint a közeljövőben egyrészt szükséges lenne a Be. oly módon történő módosítása, mely egyértelműen meghatározza a bírósági titkárok hatáskörét, másrészt lehetővé kellene tenni a bírósági titkárok számára azt, hogy a teljes magánvádas eljárást lefolytathassák. Persze a jogalkotónak arra is figyelemmel kell lennie, hogy a bírósági titkárok hatáskörének túlzott kibővítésével a bírói jogintézmény ne üresedjen ki. Az azonban mindenféleképpen támogatandó, hogy a bírák tevékenysége kizárólag a jelentősebb súlyú ügyekben történő érdemi döntések meghozatalára korlátozódjon.

Nyíregyháza, 2012. május 3.

Dr. Dallos Zoltán
a Kisvárdai Városi Bíróság titkára

⁵⁰ Itv.57.§ (2) bekezdés a) pont